

Luonnontuotealan yritysten resilienssi testissä

Koronapandemia on asettanut myös luonnontuotealan yritykset aivan uuteen tilanteeseen raaka-aineen saatavuuden osalta. Suurin vaikutus pandemialla on ulkomaista työvoimaa palkkaavalle marja-alalle. Thaimaasta saatavien luonnonmarjanpoimijoiden saatavuuteen liittyvät hankaluudet haastavat nykyisen toimintamallin kestävyyttä. Koronapandemialla voi kuitenkin nähdä myös joitakin positiivisia vaikutuksia. Poikkeusolot ovat vahvistaneet verkko-kauppojen ja muiden alustojen merkitystä liiketoiminnassa.

Työvoiman ja raaka-aineiden saatavuudessa suurta epävarmuutta

Suomen luonto tarjoaa hyvinvointia ja toimeentuloa monin tavoin. Marjaklusteri on eräs luonnontuotteiden vahvimmista osa-alueista. Luonnontuoteala on kuitenkin raaka-aineidensa osalta pääosin käsitteilyä, eivätkä luonnonmarjat tee tämän osalta poikkeusta. Luonnonmarjoja on tänä vuonna saatavilla Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan tavanomaista paremmin.¹ Mustikka on ollut poimittavissa eteläisessä Suomessa heinäkuun puolella välissä.

Ulkomaiset poimijat ovat yleensä keränneet 90 prosenttia jatkojalostukseen päätyvästä luonnonmarjasadosta. Vuonna 2019 Thaimaasta saapui Suomeen noin 2 500 luonnonmarjan poimijaa. Vuoden 2020 lähtökohtainen kausityövoiman tarve oli yritysten mukaan noin 6 000 poimijaa, ja Thaimaan Suomelle myöntämä maakiintiö käsittää 3 000 poimijaa. Näistä kuitenkin vain osa, enintään noin 2 300 poimijaa on tulossa Suomeen.

Thaimaan työministeriö päätti 1.6.2020 kieltää poimijoiden maastalähdön, mutta muutti päätöstään 25.7.2020. Työministeriö ilmoitti hyväksyvänsä marjanpoimijoiden lähettämisen Suomeen, jos vastaanottava yritys täyttää Thaimaan viranomaisten asettamat ehdot ja on valmis sitoutumaan niihin. Osa yrityksistä on katsonut nämä ehdot taloudellisesti kohtuuttomiksi ja on jättänyt poimijat kutsumatta. Toistaiseksi poimijoiden saapumisen viivästyminen on vaikuttanut vuoden 2020 hillasadosta saataviin tuottoihin, mutta ei merkittävästi mustikka- ja puolukkasadon keruuseen.

Suomessa on kartoitettu myös erilaisten maassa olevien henkilöryhmien saatavuutta poimintatyöhön, kuten vastaanottokeskuksissa asuvien. Väliaikaisesti kansainvälistä suojelua hakeneen työntekijäoikeutta on laajennettu. Lakimuutos poistaa väliaikaisesti turvapaikanhakijoiden työntekoaikojen aloitusta koskevat kolmen ja kuuden kuukauden karenssiajat maa-, metsä-, puutarha- ja kalatalouden tehtävissä. Lisäksi työntekoaikaa on pidennetty. Laki ulkomaalaislain väliaikaisesta muuttamisesta (208/2020) on voimassa 31.10.2020 asti.

¹ Luonnonvarakeskus. Osoitteessa: <https://www.luke.fi/uutinen/mustikkasadosta-tulossa-hiukan-keskinkertaista-parempi-pohjois-suomen-hillanakyamat-mainiot/>. Viitattu 8.7.2020.

Ukrainasta marjatoille saapuneiden kausityöntekijöiden keruukauden jatko luonnonmarjoihin on osoittautunut ongelmalliseksi. Pääosin peltomarjojen kerääjät saapuvat Suomeen kausityötodistuksella, joka on voimassa enintään 90 päivää. Metsämarjojen poiminta ei edellytä lupaa, mutta sille ei ole olemassa lupamenettelyä 90 päivää ylittävälle oleskelulle Suomessa.

Kansalaisia on aktivoitu erilaisilla herätteillä, kuten Arktiset Aromit ry:n Marjakaveri 2.0 –kampanjalla.² Lisäksi useat järjestöt ovat nyt selkeästi aktivoituneet ja ottaneet marjatalokoiden haasteen vastaan. Arktisten Aromien verkkosivuille on julkaistu myös luonnontuotteiden ostopisteiden hakupalvelu. Ostopisteitä on pyritty lisäämään tänä vuonna ja osa pisteistä on myös mobiileja, eli verkosto on kattava.

Marja-alan arvoketjun ensimmäisellä portaalla luodaan noin 70 miljoonan euron liikevaihto sekä työllistetään noin 200 työntekijää kausityövoiman lisäksi.³ Tämä on kokonaisuudessaan pienyrityksien⁴ osuutta. Monella näistä ensimmäisen portaan yrityksistä on itsellään jatkojalostustoimintaa. Marja-alalle on tehty viime vuosina luonnontuotealan suurimmat investoinnit. Jatkojalostuksen liiketoiminnassa on mukana myös keskisuuria sekä suuryrityksiä.⁵

Maa- ja metsätalousministeriö on korostanut luonnonvara-alan roolia talouden jälleenrakentamisessa.⁶ Esimerkkinä tästä on poimintatyöhön kannustava 0,3 miljoonan euron lisätuki 4H –nuorisotoimintaan.

Koronapandemia ja luonnontuotteet

Vuoden 2019 loppuun mennessä elintarviketien oli käytännössä palautunut vuoden 2014 pudotuksesta.⁷ Vuoden 2019 loppupuolella vahvoille luonnontuotealan kumppaneille, kuten elintarviketeollisuus ja matkailu, ennustettiin positiivista kasvua vuodelle 2020.⁸

Elinkeinoelämän keskusliiton huhtikuun 2020 barometrin mukaan tilanne on elintarviketeollisuuden osalta parempi kuin muussa teollisuudessa tai elinkeinoelämässä.⁹ Kotimaan matkailun uskotaan kasvavan loppuvuonna 2020. Visit Finlandissa on perustettu ryhmä, joka työstää Suomen matkailun elpymissuunnitelmaa.¹⁰ Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö on avannut kohdennetun rahoitushaun matkailuelinkeinon elpymisen edistämiseen. Kohdennettu rahoitushaku järjestetään 3.7.2020 - 31.8.2020.¹¹

Ostovoiman heikentyessä korkeamman jalostusasteen luonnontuotteiden, kuten kuivatuotteiden tai kosmetiikan kysyntä voi heikentyä. Alkoholin kysynnän leikkautuminen ruokapalveluissa on vaikuttanut osaltaan myös luonnontuotealaan, koska useat alkoholituotteiden pientuottajat käyttävät luon-

2 Arktiset Aromit ry. Osoitteessa: <https://www.arktisetaromit.fi/fi/tapahtumat/marjakaveri-kampanja/>. Viitattu 11.6.2020.

3 Marja-alan yritykset keruutoiminnassa. Lähde: Asiakastieto 2020.

4 Pieni yritys alle 50 työntekijää ja liikevaihto tai tase alle 10 miljoonaa euroa.

5 Keskisuuri yritys 50–249 työntekijää ja liikevaihto alle 50 miljoonaa euroa tai tase alle 43 miljoonaa euroa ja suuryritys vähintään 250 työntekijää tai liikevaihto yli 50 miljoonaa euroa tai tase yli 43 miljoonaa euroa.

6 Maa- ja metsätalousministeriö. Osoitteessa: https://mmm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministeri-leppa-huoltovarmuus-luonnonvarojen-kestava-kaytto-ja-luontomatkaillen-kehittaminen-vahvasti-mukana-lisatalousarviossa-#d94b14d4. Viitattu 1.6.2020.

7 Elintarviketeollisuusliitto. Elintarviketeollisuuden talouskatsaus 2/2019. Osoitteessa: <https://www.etl.fi/ajankohtaista/artikkelit/2019/elintarviketeollisuuden-talouskatsaus-22019.html>. Viitattu 1.6.2020.

8 Maa- ja metsätalousministeriö. Luonnontuotteet. Osoitteessa: <https://mmm.fi/luonnontuotteet/>. ”Luonnontuotteita ovat marjat, sienet, yrtit ja mahlia sekä esimerkiksi koristekasvit ja hyvinvointi- ja kosmetiikkatuotteiden raaka-aineet.”. Viitattu 1.6.2020.

Elinkeinoelämän keskusliitto. Suhdannebarometri lokakuu 2019. Osoitteessa: <https://ek.fi/wp-content/uploads/SB-lokakuu-2019-1.pdf>. Viitattu 1.6.2020.

Business Finland. Visit Finland tutkimukset. Osoitteessa: <https://www.businessfinland.fi/494339/globalassets/julkaisut/visit-finland/tutkimukset/2020/2019-matkailu-vientialana-infograafi.pdf>. Viitattu 9.7.2020.

9 Elinkeinoelämän keskusliitto. Suhdannebarometri huhtikuu 2020. Osoitteessa: <https://ek.fi/wp-content/uploads/SB-huhtikuu-2020.pdf>. Viitattu 1.6.2020.

10 Business Finland. Visit Finland. Osoitteessa: <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/matkailun-elpyminen/matkailun-elpyminen/>. Viitattu 8.7.2020.

11 Työ- ja elinkeinoministeriö. Osoitteessa <https://tem.fi/-/rahoitushaku-matkailun-kehittamiseen-alueilla-kaynnistynyt>. Viitattu 8.7.2020.

nontuotealan raaka-aineita. Kotimainen alkoholintuotanto hyödyntääkin merkittävästi luonnontuotteita valmistusprosessissa ja niiden ympärille on nyt tunnistettavissa luonnontuotealan klusteroitumista.

Sienille on jo olemassa laaja kotimaan ostopisteiden verkosto, jota pyritään hyödyntämään tässä tilanteessa. Lisäksi sienten keruu on kokonaisuudessaan kotimaisen työvoiman varassa. Koronapandemialla ei ole toistaiseksi havaittavissa negatiivisia vaikutuksia sienten arvoketjussa. Myös tämän luonnontuotteen yritykset ovat tehneet useita investointeja viime vuosien aikana.

Koronahäiriörahoituksen osalta ne yrittäjät, jotka kuuluvat luonnontuotteiden arvoketjussa Tilastokeskuksen toimialaluokituksen A-luokkaan (01-03), ovat olleet työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon koronaan liittyvän yritysrahoituksen ulkopuolella.¹² Tähän ryhmään kuuluvat useat luonnontuotteiden alkutuottajat, kuten esimerkiksi marja-alan yritykset.

Maaseudun yritysten väliaikaisen tuen haku on keskitetty Ruokaviraston Hyrrä-asiointipalveluun, joka on tarkoitettu maatalojen yhteydessä harjoitettavaan yritystoimintaan sekä alle 10 henkilöä työllistävälle yrityksille, jotka jalostavat ja myyvät maataloustuotteita.¹³ Maataloustuotteisiin kuuluvat myös sienet, marjat ja yrtit sekä monet edellä mainituista valmistetut tuotteet. Tuen määrä on 5 000 - 10 000 euroa ja tukea voi saada korkeintaan 80 prosenttia esitetyistä menoista. Tukea on maksettu noin 7,1 miljoonaa euroa 17.8.2020 mennessä. Tuki on voimassa vuoden 2020 loppuun.

Digitalisoinnin uudet mahdollisuudet

Koronan seuraukset eivät ole ainoastaan negatiivisia: nyt on havaittavissa myös merkittävää kysynnän kasvua niillä luonnontuotealan yrityksillä, joilla on omaa verkkokauppatoimintaa. Jos oman sivuston perustamiseen ei ole resursseja, yrittäjä voi tarjota tuotteitaan muiden yritysten verkkoalustoille. Suurissa päivittäiskaupan ketjuissa onkin pilotoitu mallia, jossa paikallinen tuottaja on voinut tarjota tuotteensa suoraan alustalle myyntiin.

Luonnontuotteiden kerääjille, alan kouluttajille sekä raaka-aineita välittävälle ja tarvitseville yrityksille on valmistunut yhteinen verkkopalvelu: Kerääjä.fi.¹⁴ Palvelu yhdistää raaka-aineiden kerääjät ja niitä liiketoiminnassaan käyttävät yritykset. Järjestelmä tarjoaa verkossa myös mm. keruuhjeet, laatuksiteerit sekä yhdenmukaisen, valtakunnallisen kerääjäkorttikoulutuksen. Marja-ala on toistaiseksi koordinoitunut poimijakoulutuksen itsenäisesti. Luonnontuotealan koulutuksen monipuolinen kehittäminen on olennainen tekijä alan kasvulle.¹⁵

Paikkatietopalvelujen kehittyminen tarjoaa marjastukseen digitaalisia apuvälineitä. Uusien itsenäisesti opettelevien sekä kokeneiden marjastajien on helppo löytää ja merkitä marjahavaintonsa Luonnonvarakeskuksen ylläpitämään Marjahavainnot.fi -palveluun.¹⁶

Luonnon turvaamaa

Luonto tarjoaa turvallisuutta vaikeinakin aikoina. Metsähallituksen luontomatkoja edistäviin lisätoimenpiteisiin ohjataan nyt 3,1 miljoonaa euroa. Kansallispuistojen kävijämäärien kasvutrendi luo

12 Tilastokeskus. Toimialaluokitus. Osoitteessa: <https://www.stat.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/index.html>. Viitattu 1.6.2020.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Koronarahoitus. Osoitteessa: <https://tem.fi/koronavirus>. Viitattu 1.6.2020.

13 Ruokavirasto. Maaseudun yritysten väliaikainen tuki koronaviruspandemiasta johtuviin talousvaikeuksiin. Osoitteessa: <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/tuet/valiaikaiset-tuet-koronapandemian-aiheuttamiin-talousvaikeuksiin/maaseudun-yritysten-valiaikainen-tuki/>. Viitattu 8.7.2020.

14 Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. Kerääjä.fi. Osoitteessa: <https://www04.webiocs.fi/keraja/>.

15 Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. Osoitteessa: <https://www.aitoluonto.fi/koulutus/>. Viitattu 11.6.2020.

16 Luonnonvarakeskus. Osoitteessa: <https://www.luke.fi/kampanja/marjahavainnot/>. Viitattu 11.6.2020.

mahdollisuuksia luonnontuotetoimialan uudelle liiketoiminnalle.¹⁷ Erityisesti luontomatkailun palveluliiketoiminnan puolella luonnontuotteissa on potentiaalia, ja se toisi aluetalouteen positiivisia heijastusvaikutuksia.

Metsähallitus seuraa aktiivisesti kansallispuistojen ja retkeilyalueiden kokonaistulo- ja työllisyysvaikutuksia. Kokonaistulovaikutuksilla tarkoitetaan kävijöiden rahankäytöstä lähialueelle syntyviä välittömiä ja välillisiä tulovaikutuksia vuosittain. Vuonna 2019 valtakunnan tasolla vaikutukset olivat yhteensä noin 219 miljoonaa euroa ja reilu 1 700 henkilötyövuotta.¹⁸ Kansallispuistojen mahdollisuuksia pohditaan tarkemmin luonnontuotealan teemaraportissa syksyllä 2020.

Lisätiedot:

Mika Honkanen, luonnontuotealan toimialapäällikkö, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, p. 0295 026 102, mika.honkanen@ely-keskus.fi

Katri Lehtonen, kehittämispäällikkö, työ- ja elinkeinoministeriö, p. 0295 064 926, katri.lehtonen@tem.fi

Seija Ahonen-Siivola, ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö, p. 0295 162173, seija.ahonen-siivola@mmm.fi

Petri Koskela, erityisasiantuntija, maa- ja metsätalousministeriö, p. 0295 162382, petri.koskela@mmm.fi

¹⁷ Metsähallitus. Metsähallituksen kansallispuistojen käyntimäärät 2001-2019. Osoitteessa: <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/kayntimaarat/kayntimaarien-kehitys/>. Viitattu 8.7.2020.

¹⁸ Metsähallitus. Kansallispuistot ja retkeilyalueet tärkeitä paikallistaloudelle. Osoitteessa: <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/hyvintia-luonnosta/taloushyotyja-luonnosta/kansallispuistojen-hyotyja-paikallistalouteen/>. Viitattu 8.7.2020.